

Herman Strömberg

”Det var på den tiden det dansades gammal slängpolska så att benen stod rätt ut.”

Herman Strömberg (1882-1967) föddes på “Rimäkk” — Riihimäki eller Torkhusberget — som ligger enskilt i skogen på gångavstånd från Avradsberg i Malungs finnmark, några hundra meter från värmlandsgränsen. Hans spelmanstradition går tillbaka till farfadern, den berömda storspelmannen Lejsme Per Larsson (1822-1907), via fadern Lejsme Erik. Denne tog sig namnet Strömberg efter sin mor Brita Strömberg (1820-1884).

Rimäkk låg på mark som under storskiftet på 1850-talet avsattes som s.k. “fattigskog”, med syfte *att bereda hjälp och hem åt redbart och dugligt folk som vilja arbeta men af brist derpå äro husvilla och ligga fattigvården till last.* Lejsme Per var den ende som begagnade sig av rätten att bygga på Malungs Fattigskog.

Det är inte mycket vi vet om Lejsme Erik, eller Erik Strömberg d.ä. Han var född 1858 och byggde år 1880 en stuga för nyetablering vid Rimäkk, antagligen för att han var på väg att bilda egen familj. 1882 föddes Herman och 1889 hans bror Erik. Så småningom bestod syskonskaran av två pojkar och tre flickor. Nybygget brann emellertid ner och gjorde familjen husvill. Som en följd av detta flyttade man 1892 till Leksand där redan en annan av Lejsme Pers söner, Lars, fanns (eller om alla flyttade samtidigt, berättelserna går isär). Kanske man hade andra bekanta med i Leksand, för det fanns ett system där man ända borta i denna trakt hade “sommarker” från Leksand — om det nu var en form av avlastning åt ena hållet eller social hjälp åt det andra? Lejsme Per, som nu var änkring, behövde dock inte vara ensam så länge, för nu flyttade Katrin i Ginbergsände in. Hon kom från Ekshärad liksom Brita Strömberg.

Herman Strömberg började sin skolgång i Avradsberg. Där fanns vid denna tid ännu ingen fast skola utan bara en folkskola som ambulerade, alltså delade tid, mellan Avradsberg och Avradsjärn. Lärare var Karl Erik Eriksson, “Erksen” kallad. Eftersom det fanns en ny lag att alla svenska barn skulle gå i skola från 7 till 14 års ålder gick Herman antagligen färdigt skolan i Leksand. Personer som var bekanta med honom säger att han hade ett gott läshuvud, att han med ett modernt ord var “intelligent”, men några vidare studier var det givetvis inte frågan om för den fattige finnmarkspojken. Efter folkskola och konfirmation var man en vuxen karl och hädanefter var det arbete i skogen som gällde.

...Och arbete det var det. Den generation som Herman Strömberg tillhörde var den sista som i reguljärt skogsarbete fick prova på avverkning med yxa. Timmersågen för en eller två man fanns visserligen och användes mer och mer men avverkning med yxa förekom ännu. Var och en av oss som lever idag skulle nog kunna skryta om det som en bedrift och med stolthet berätta det för våra barnbarn ifall vi hade avverkat en enda stortall på gammaldags vis: om vi fällt den med yxa eller handdragen såg för en eller två man, där-efter kvistat den med yxa, kapat den i lämpliga längder med yxa eller såg, rullat den med en vändhake för att komma åt att barka den ren runt om med en barkspade. Detta var vad dessa kraftkarlar gjorde sex dagar i veckan, månad efter månad, år efter år. Och det var med klippet i dessa nypor som triolpolskorna fingrades fram på enradiga dragspel och fioler.

Värmlänningar var sedan mitten av 1800-talet efterfrågade som skogsarbetare vida omkring — även finnmarksborna från gränsskogarna i västra Dalarna räknades förstås som sådana med sin värmländska dialekt. Det kom sig av att de stora skogsbolagen hade etablerat sig i deras hemtrakter tidigt. Efter skogsaffärerna uppstod legioner av egenomslösa skogshuggare som lärdes upp i drivningsteknik enligt den tidens stordrift. Bondebefolkningen på andra håll, t.ex. socknarna runt Siljan saknade denna kunskap och på så vis skapades arbetstillfällen för de värmländska skogsarbetarna. En del av dem var entreprenörer i bolagens tjänst och kunde som hästägare anställa lokalbefolkning som i sin tur lärdes upp till skogsarbetare.

En viktig näring som också hörde till skogsbruket var kolning, då efterfrågan på träkol var mycket stor, bl.a. från de stora järnbruken. Kolning var en specialitet för Lejsme Erik och det är en självklarhet att familjens småpojkar hjälpte till efter förmåga. Om inte annat så kunde de tidigt springa med matsäckar då kolarna bodde i skogskojor för att vakta milorna.

Även på andra sätt skapades arbetstillfällen genom skogsarbetet. Storspelmän som Lomjansguten och Lejsme Per kunde följa med värmlänningarna på deras arbetsresor till ”Norrländ”, men det är obekant om även Lejsme Erik hade den födkroken. Han var i alla fall en omvitnat duktig fiolspelare, kunde även traktera gitarr. Det är dock inte så säkert att han gillade att spela till dans för han vände sig mot Lejsme Pers vilda spelstil, som han ansåg vara ”världslig och syndig”. Lejsme Eriks spel beskrivs som ”melodiöst och med något av religiös värme i anslaget”. Å andra sidan underkände Lejsme Per alla avvikelser från sin egen kraftfulla stil, vilket allt bäddade för konflikter. Hur det nu var, resurserna fanns i spelmansfamiljen att skaffa sig extrainkomster med fiolens hjälp, även om Herman Strömberg senare sade: ”Jag har inte haft någon förtjänst av min musik, snarare tvärtom.”

Familjen levde ett kringflackande liv beroende på var det fanns anställningar att få. Enligt Henrik Mattsson från Malung, som kände Herman Strömberg ganska väl, bodde man kvar i Leksand några år. Herman berättade att det var där han lärde sig spela fiol av en ”storspelman”. Tyvärr nämnde han inte namnet på denne spelman. Han var 12 år gammal när han började lära sig spela fiol och, som så ofta vid den tiden, var det mot föräldrarnas vilja. Fadern var lagd åt det religiösa hållet, förknippade fiolen med ”synd” och gömde undan den för att inte sönerna skulle utveckla sig till spelmän.

I striden mot bigotteriet segrade dock musiken till sist och i en intervju 1954 säger Strömberg: ”Musiken är ett tidsfördriv som vi dalkarlar älskar. Jag var så glad när jag fick lära mig spela fiol som liten pojke. Och när jag var i 18-20-årsåldern ansåg far att jag tagit loven av honom som musikanter. Då fick jag fiolen av honom.”

I en annan intervju säger Herman Strömberg att han var uppväxt i Mora och det var tydligen familjens nästa hemort efter tiden i Leksand. Inga minnen finns kvar från denna vistelse.

1904 fick Herman som 22-åring arbete i Älvdalen. Där träffade han spelmanen och folkskolläraren Lars Åhs (f. 1872) från Blyberg och ska ha fått en del instruktioner om fiolspelet av denne. Han lärde sig också grunderna i notläran, som han senare i livet utvecklade vidare genom självstudier. Lars Åhs är en av de spelmän som finns representerade i Svenska låtar, inte bara med låtar som Nils Andersson tecknat upp efter honom utan även låtar som Åhs själv tecknade upp efter andra spelmän. Bland dessa finns ett antal låtar från Västerdalarna, bl.a. efter Lejsme Per. Tyvärr står det inte vem Åhs tecknade

upp dessa efter, men det kan ha varit efter Herman Strömberg. En mycket vacker polska (*Svenska Låtar Dalarna II* nr. 431), en utbroderad variant av "Inga rikedomar har jag haft", kallas bara "Polska från Västerdalarna". Den som har tur och skicklighet i konsten att leta efter nålar i höstackar finner i en fotnot till en polskevariant från Mockfjärd, nr. 1080 i *SvL Dal III*, att Lars Åhs lärt sig sin variant av Lisme Per! En annan variant av polskan är upptecknad efter Per Gustaf Florell i Nås finnmark (*SvL Dal III* nr. 944), som denne lärt sig just av Lejsme Per. Herman Strömberg, notkunnig som han var, fällde kommentaren om denna uppteckning: "Precis som farfar spela!"

Eftersom Lars Åhs gjorde sina västerdaluppteckningar 1906-1907 förstår vi att Älvdalen var sista platsen på främmande ort för Herman och hela familjen Strömberg innan flyttlasset på nytt gick till hemtrakterna i Malungs finnmark år 1906. En starkt bidragande orsak till att man flyttade tillbaka var att Lejsme Per, ensam och sjuklig, behövde hjälp. Katrin, hans "hushållerska" på gamla dagar samt ständiga följeslagerska på hans spelningar, hade blivit sjuklig och omhändertagen av fattigvården. Erik Strömberg d.ä. var också änklings så dottrarna Maria, Anna och Kristina fick turas om med hjälp och vård åt både fadern och farfadern. Lejsme Per var dock inte sjukare än att han spelade varje dag och han fortsatte med detta ända fram till några dagar före sin död.

Under denna tid kunde bröderna Herman och Erik ha sin redan då legendariske farfar som läromästare. Somliga menar att Herman kanske inte lärde sig sin repertoar och spelstil av Lejsme Per utan snarare av sin far, men han invände att det ju var under ett helt år han hade Lejsme Per som läromästare och förebild.

1907 blev Herman Strömberg kallad till Mora av Nils Andersson som då arbetade med att göra uppteckningar för daladelen av *Svenska låtar*. Det är högst troligt att det var Lars Åhs som rekommenderat Strömberg. När *Svenska låtar* publicerades fanns 30 låtar med som upptecknats efter Strömberg, samtliga från Lejsme Pers repertoar. Nils Andersson skriver:

En sonson till Lisme Per, Herman Strömberg, spelar nu dennes låtar, som han lärt dels av farfadern, dels av fadern, även han en skicklig fiolspelman — — Herman Strömberg är född den 27 april 1882 och började på egen hand att spela då han var tolv år gammal, oaktat han i början rönt motstånd från fadern, som ej ville ge sitt samtycke till att sonen skulle bli spelman. Strömberg har aldrig framträtt för offentligheten, utan endast tagit till fiolen för nöjes skull eller då han någon gång låtit höra sig i sin närmaste bekantskapskrets. Han lever sin mesta tid i skogarna och försörjer sig där med skogsarbete.

Herman Strömberg påpekade senare att det var nio låtar till som Nils Andersson tecknat upp och som inte kom med i samlingen. Dessa kunde han dock själv fästa i noter så att de skulle bevaras. Han var också mån att rätta en del felaktigheter i Anderssons uppteckningar, främst fel i takten.

Strömberg var nu inne i sin mest aktiva period som spelman. Några år runt 1910 var det ofta han, ensam eller tillsammans med brodern Erik, som stod för musiken vid danserna på finnmarken och i Yttermalung, närmaste malungsbyn inne i "bygden". "Det var på den tiden det dansades gammal slängpolska så att benen stod rätt ut", sa han. Egentligen är det litet märkligt att han inte ställde upp på någon av de stora spelmanstävlingarna i början av 1900-talet för inbjudan måste ju ha gått ut. T.o.m. Lejsme Per själv nåddes av en inbjudan att delta i första stämman i Gesunda år 1906 och skulle ha åkt dit om han fått hjälp. Av någon anledning ville inte Strömberg spela i så stora sammanhang.

Erik Strömberg d.y. (1889-1916?) som rekryt vid Rommehed år 1909. Herman Strömberg (1882-1967) 31 år gammal, foto från 1913.

I rullorna dyker han upp år 1915, som sekreterare i blåbandsföreningen Enighet i Avradstjärn. Detta var en nykterhetsförening som grundades år 1910 men det hade även tidigare funnits en förening där, tillhörig Värmlands blåbandsförbund. Snart var det 54 medlemmar och i sann folkrörelseanda startades en läsecirkel. Det är möjligt att Herman Strömberg var helnykterist vid denna tid men han var det inte senare i livet då han kunde ta sig någon liten sup. Något fylleri var det dock aldrig fråga om för denne värdige hedersman.

1915 lämnade Erik Strömberg d.ä. hembud och det beslöts, enligt protokoll den 27 december samma år, att Malungs kommun skulle *inköpa lägenheten Torkhusberget, belägen å den s.k. Fattigskogen med åbyggnader och åtföljder av hvad slag det vara må*. Någon köpehandling har inte kunnat återfinnas och åtminstone Herman och Erik d.y. bodde kvar.

Herman var oskiljaktig med sin yngre bror Erik, som målade tavlor och skar gubbar i trä. De bodde tillsammans i den kammare där Lejsme Per levat och dött, spelade med och mot varandra, ständigt invecklade i häftiga diskussioner om fioler och låtar. En höstdag år 1916 spelade de tillsammans på ett bröllop i södra Avradsberg, då Erik lade ifrån sig fiolen med orden: "Nu får du Herman spel själv, jag går ut ett slag". Därefter har ingen sett eller hört något från honom. Det har spekulerats om att han varit kär i flickan som gifte sig och därför rymde eller att han gått ner sig i någon myr. En gammal finnmarksbo som var med den där olyckliga kvällen berättade att Erik hela kvällen lät sig bjudas på snus av Herman, vilket enligt de här skogsmänniskornas logik skulle betyda att han sparade sitt eget: kanske för en resa. Det hade hänt en gång tidigare att han försvunnit men då kommit tillbaka. Han lär också ha talat om att ta sig ner till kontinenten för att studera måleri — en kontinent där historiens största krig just utspelades. Hans ambition

och även självförtroende inom konsten måste ha varit avsevärda, för om ingen i familjens tre spelmansgenerationer träffade Zorn för folkmusikens skull, så besökte Erik Strömberg d.y. den store konstnären och mecenaten för att få denne intresserad av hans måleri.

I en intervju 1956 berättar Herman Strömberg själv om broderns försvinnande: "Det var på hösten 1916 som detta hände och min bror var då 28 år. Han var en gladlynt yngling och gjorde ofta vad som föll honom in, men jag kan aldrig förstå vad som verkligen hände den kvällen. På den tiden fanns ju inte heller nutidens effektiva efterlysnings-system i radio och press, varför det inte blev något upplärande i saken. Men mycket märkligt var det."

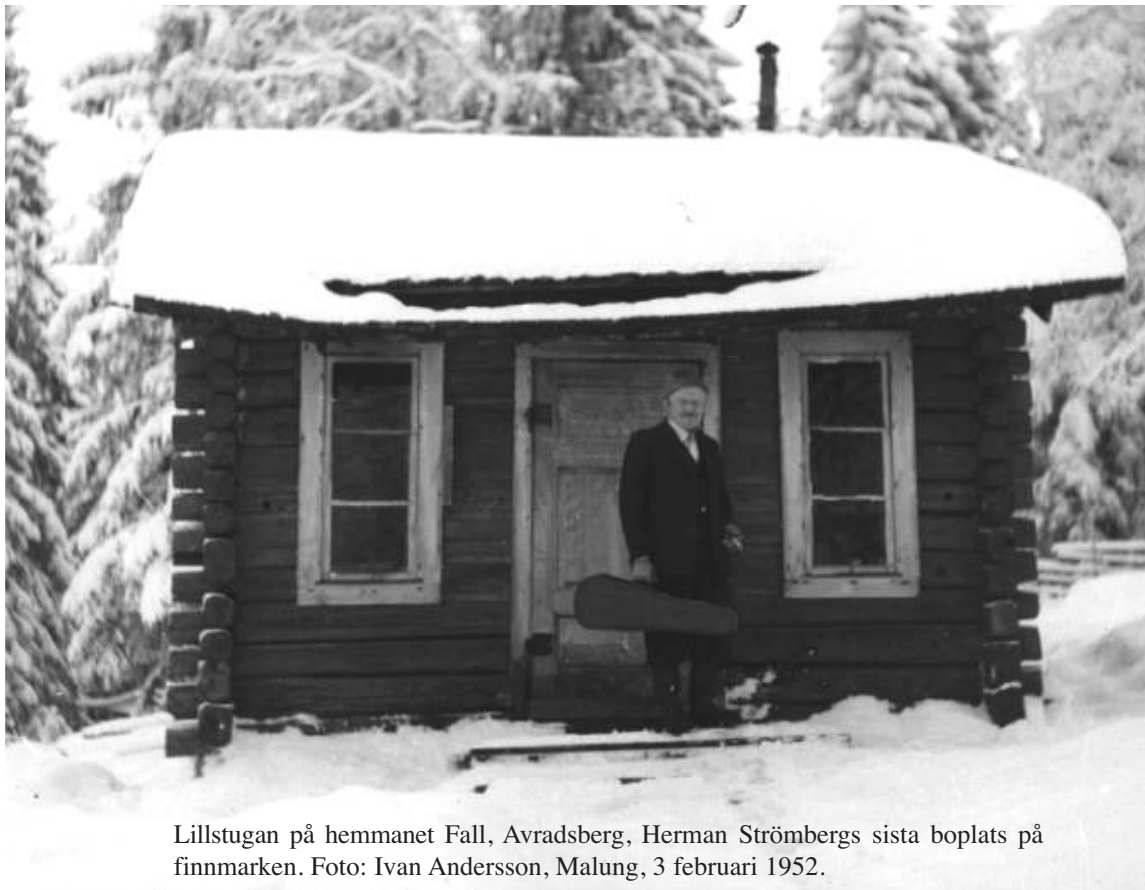
Herman tog så illa vid sig av broderns försvinnande att han praktiskt taget slutade spela. Han bodde nu ensam på Rimäkk ända till början av 1930-talet medan stugan förföll alltmer. Till sist började det regna in. Därefter stod Rimäkk öde. Erik Strömberg d.ä. avled 1933 men det är obekant var han tillbringade sina sista år. Troligen följde han med till någon av döttrarnas hushåll för att få hjälp och vård på gamla dar. Det hus som Lejsme Per byggt fanns fortfarande kvar i början av 1970-talet men med infallet tak. Till sist brändes det upp av Malungs kommun efter att området kalhuggits och numera står som bekant en nyuppförd minnesstuga på platsen, byggd i samma storlek och med ungefär samma plan som den ursprungliga stugan.

Efter att ha flyttat från Rimäkk levde Herman några år ett nomadiserande liv mellan olika boplatser på finnskogen innan han fick en permanent bostad i lillstugan på hemmanet Fall sydost om Avradsbergs folkskola. Det var en liten och primitiv bostad. Dörren var så otät att det snöade in utan att Herman brydde sig om att göra något åt det. Han försörjde sig fortfarande som skogsarbetare, efterhand mera avmätning eller tunning än huggning, alltså förmansjobb som kräver stor erfarenhet och kunskap om virke. Fiolen låg för det mesta oanvänd. "Fingrarna blir så stela och så har jag inga strängar", sade han.

Men Herman Strömberg skulle "upptäckas" på nytt. 1941 gjorde malungsbon Backa Erik Eriksson med fru och barn en cykelutflykt till finnmarken för att träffa Herman. Han hade även med sig sin egen fiol och strängar till Hermans. Av dagsutflykten blev en vecka och genom denna uppmuntran började Herman Strömberg att spela igen.

En liten anekdot från tiden då Herman fortfarande levde i "vilt tillstånd", återberättad av Tapp Nils, spelman från Malung, säger en hel del om Hermans person. Grop Olle och Göte "Bendel" Hultgren var två spelmän från Malung, medlemmar från spelmanslagets start. De hälsade på Herman Strömberg i Avradsberg för att spela med honom. Så fick de infallet att ta med honom på en fisketur på sjön Kvien. Det fanns inga fiskeredskap hos Herman men man fann på råd genom att Herman fick fiska med en rev lindad runt fingret. Abborrarna var på hugget så det blev en ordentlig fångst. "Nu har du allt bra med mat Herman", sade Grop Olle. Han hade förstås sett att den gamle spelmannen levde en aning påvert och ville vara hjälpsam. "Nej, ta med dom härifrån annars så kastar ja bört dom!", svarade Herman förskräckt inför tanken på allt krångel han kunde råka in i, rensning, stekning, kokning! Det är långt ifrån säkert att det ens fanns kokkärl i huset för ett så komplicerat företag. Han ville ha det så enkelt och snabbt som möjligt. Limpa och falukorv var den vanligaste maträtten.

I slutet av juni 1948 hölls Dalarnas dittills största spelmansstämma i Malung. Där debuterade det nybildade spelmanslaget, med Herman Strömberg som medlem, och det var också första gången han mötte en större publik. På folkhögskolan spelade han upp för

Lillstugan på hemmanet Fall, Avradsberg, Herman Strömbergs sista boplatz på finnmarken. Foto: Ivan Andersson, Malung, 3 februari 1952.

professor Sven Kjellström och dennes fyra medhjälpare i bedömningsjuryn. För detta belönades han med zornmärket i silver och titeln "riksspelman".

Under nästan två decennier var han spelmanslagets nestor och introducerade där Lejsme Pers musik och gav råd om hur låtarna skulle spelas. Han var mycket noggrann: själv spelade han alltid med "sensträngar", kanske påverkad av Lejsme Per som var uttalad motståndare till metallsträngar, och när andra spelmän av hans generation upphörde med att stämma fiolen efter tonarterna på gammalt vis fortsatte han att stämma till A-bas när så skulle vara. A-tonarterna är särskilt omhuldade i lejsmespelet och då stäms fiolen till "överstämmning" (AEAE). Han berättade att Lejsme Per använde sju olika sätt att stämma fiolen. I uppteckningarna efter Strömberg finns fem av dessa representerade.

Efter att Strömberg börjat spela med spelmanslaget och fått en nytändning i sitt musicerande arbetade han inte mer i skogen än att han hankade sig fram. För att komma till repetitionerna var han tvungen att åka ungefär 3,5 mil i båda riktningarna. Ofta kom någon och hämtade med bil men det hände också att han cyklade. Hos Backa Erik i Hole fick han övernatta när det var spelning inne i Malung. En gång förlorade han sin bästa fiol när han cyklade hem efter en repetition och råkade köra kull. Fiollådan satt på paket-hållaren: först gick cykeln över instrumentet och sedan Strömberg själv över den. "Det blev bara mos av klanglådan, men jag tröstade mej med att jag hade ännu en fiol hemma i stugan." I fem år åkte Strömberg så fram och tillbaka mellan Avradsberg och Malung för att vara med spelmanslaget.

"Mitt högtidligaste minne som spelman är när jag fick spela för kungen", sa Strömberg.

Herman Strömberg "i vilt tillstånd", före flytten till ålderdomshemmet.
Foto taget hemma hos Strömberg: Ivan Andersson, Malung, 3 februari, 1952.

Det var år 1953 som kungen Gustaf VI Adolf var på besök i Malung. Då gick spelmanslaget före den kungliga kortegen från kyrkgrindarna upp till kyrkan. Efteråt hälsade kungen på spelmännen och märkte förstås att en av dem skilde sig från mängden. Därför blev han stående en stund för att prata med Strömberg, som fick berätta litet om sitt spelmansliv. Spelkamraten Henrik Mattsson stod bredvid och lyssnade, litet orolig för vad det skulle komma för svar när kungen frågade efter ålder och allt möjligt. "Jo", sade Strömberg, "jag är årsbarn med Ers Majestät." — "Han hade stil, han var värdig", berättar Henrik.

Så småningom, 1953 eller 1954, flyttade Herman Strömberg en sista gång, till "Hem för gamla" som vid den tiden låg vid Lugnet mellan Yttermalung och Malung, numera ett värdshus som ligger intill väg 71 mellan Borlänge och Sälen. Nu kom han närmare sina musikintresserade vänner och understödjare. Henrik Mattsson berättar att Herman

kunde ringa upp och med sin sävliga värmlandsdialekt fråga: "Ä du nå spelsugen då?" Och då var det bara att sätta sig i bilen och åka ner till Lugnet. Vid andra tillfällen gjorde de utflykter med bilen till Hermans gamla hemtrakter på finnmarken. Där blev det besök i stugorna och spel i köken. Och "kaffe, kaffe, alltid kaffe, det fanns gott om kaffe på finnmarken!", berättar Henrik.

Till repetitionerna med spelmanslaget brukade han om det var sommar cykla de ca 8 kilometerna från Lugnet. Wille Toors berättar att han kunde smussa litet med en fickplunta vid spelningarna, vilket kunde vara känsligt eftersom nästan alla i spelmanslaget var helnykterister.

På 75-årsdagen 1957 gav han uttryck för sin tacksamhet mot den yngre generation spelmän som stöttat och uppmuntrat honom så mycket: "Musiken konserverar och håller en ung länge. Om inte spelmanslaget tagit reda på mej så hade det varit slut för länge sedan." Sedan spelade han Frisells gånglåt för uppvaktningen, den låt han tyckte var Dalarnas vackraste.

Åren 1955, -58 och -59 besökte violinisten och folkmusiksamlaren Karl Sporr Malung. Det var Malungs kommun som bett honom göra en inventering av "Det folkliga musikarvet i Malung". Manuskripten till denna inventering förvaltas nu av Malungs kommunbibliotek. Sporr gjorde egna uppteckningar, reviderade dem i *Svenska låtar* och skrev även av Herman Strömbergs egna uppteckningar.

Ett minne av Herman Strömberg finns från min egen släkt. Det var min moster Rut som en kort tid var med i Malungs spelmanslag. I början av 1960-talet var hon med om en svår olycka då hon körde omkull med sin vespa. Det var nära att hon miste livet men hon klarade sig med en längre tids sängliggande. Herman Strömberg kom och besökte henne och naturligtvis hade han fiolen med sig. Han såg inget hinder i att Rut var sängliggande med strängt förbud att sitta upp eftersom ryggraden hade fått en skada. Så det blev spelning i ryggläge.

Strax före sin död år 1967 berättade han för Jalmar Vestmyr om Lejsme Pers fiol och här är det nästan så att man hör Herman Strömbergs egen röst eftersom han citeras med den karakteristiska finnmarksvärmländskan:

"Far feck fioln å farfar, men år 1908 köpt ja den å far för 30 kroner. Dä va myck penningar för mej den gången. Ja hadd nu två fioler, så ja ga min egen fiol te bror min Erk, men då han rest bort å int kom tebaka, hadd ja på nytt två fioler. Farfars fiol va int så bra sôm min. Den va å ett tyskt fabrikat å hadd ett unlitt grepp, så ja kunn int spel så bra på den. Så ja såld den te skollärer Erksen för 50 kroner. Ja hadd nog int sålt den sôm ja hadd fått å far, men då ja köpt den tyckt ja dä gjord däsamm. Ja ha nog ångra mej nôn gång. Sän lämna Erksen fioln te mågen sin, Wahlström på Ljungfall, å nu har nog Judith, Wahlströms änka den. Ja vet int mer". (Fiolen finns numera i Hjo.)

År 1967 orkade inte Herman Strömberg mera. Ännu sin sista midsommarafton var han med och spelade vid tre majstångsresningar, på Hem för gamla, sjukstugorna och gammelgården. Han hade redan vid tidigare tillfällen sagt att det kanske var sista gången han var med och spelade och den här blev det så.

Herman Strömbergs musik blev bra dokumenterad, både genom uppteckningar och inspelningar. Speciellt intressant är det att höra inspelningar med en av spelmännen som tecknades upp för *Svenska låtar*. De bästa uppteckningarna efter honom är dock de som gjordes av spelmanen själv och av Karl Sporr. Dessa finns endast som manuskript.

Efter Herman Strömbergs bortgång var det Arne Nordengren i Avradsberg som kom

närmast hans spelsätt: förstämnd fiol, samma sätt att hålla fiolen och stråken, samma slags sprättande fingerslag och stråkföring. Lustigt nog visste Arne en del om låtarna som inte ens Herman kände till och det var upplysningar han fått av sin far. En del var småhistorier om Lejsme Per. Där hade förstås andra äldre finnmarksbor en del att berätta också. Men det är genom Arnes förmedling vi känner till namnen på några av Lejsme Pers låtar: Pellikvalsen, Klyftileken, Janorsleken, Bark Larsas lek och Knöl Lars' lek.

Herman som var en trägen läromästare för spelmanslaget betydde självfallet en hel del också för de olika individerna i laget. Eftersom Herman var noga med förstämningarna var också de här spelmännen det. Av medlemmarna i spelmanslaget vill jag nämna t.ex. Selim Bengtlars och Wille Toors som arvtagare till Lejsme Per-musiken, var och en på sitt sätt. Vi i nästa generation var för unga för att lära oss av Herman Strömberg personligen. För min egen del var Selim och Wille första inkörsporten till denna mystiska musik och det är därför jag nämner just dem. Arne Nordengren var den mest genuina länken med speldialekten — en del måste ses inte bara höras för att man skulle förstå. Utöver dessa källor fanns så de ovärderliga inspelningarna med Herman Strömberg och de noggranna analytiska uppteckningarna av Sporr.

Det vore en grov underskattning av den gamla musiken att tro att den därigenom skulle vara räddad. Men vi kan i alla fall få en glimt av den, vi kan ana storheten. Även om

Herman Strömberg var gammal när han spelades in drabbas man av mästerskapet i hans spel. Det är inte ekvilibristiskt, snarare jordnära. Tonaliteterna är rika på små färgnyanser. Rytmen sitter som en skarpeggad yxa i storfuran.

Sammanställt av Anders Rosén, mars 2007

Förklaringar av skogsbrukstermer från Nationalencyklopedin

Avmätare: inom skogsbruket arbetsledare som uppdelar virkessortiment för bästa ekonomiska utbyte (aptering).

Aptering, avmätning: uppdelning av en trädstams skilda delar på olika sortiment.

Tunning: äldre benämning på virkesmätning.

Källor

Det bästa som skrivits om Lejsme Per och hans familj och musik är Jalmar Vestmyrs uppsats *Storspelmannen Lejsme Per Larsson* publicerad i Malungs hembygdsförenings årskrift *Skinnarbygd* 1967. Den är återtryckt i något förkortad version i Gunnar Ternhags antologi *Spelmän, spelmän* från 1975.

Förre ledaren för Malungs spelmanslag Sven Bohm samlade ett arkiv av tidningsurklipp. Hans son Hans Bohm har haft vänligheten att ge mig kopior av dessa tidningsartiklar från Falu-Kuriren, Dala-Demokraten, Mora Tidning och Nya Wermlandstidningen. Författare är bl.a. Nya Wermlandstidningens respektive Falu-Kurirens lokalredaktörer i Malung, Rune Ohlén och Gunnar Yngström. Erik Sohlin från Öje var en skribent som signerade sina artiklar men de flesta artiklarna bär signaturer till vilka jag ej känner namnen.

Många uppgifter om Malung förr har hämtats ur *Malung – Ur en sockens historia I-IV*, 1971-1977

Till sist har jag en del egna minnen från vad jag hört berättas av äldre personer i Malung och Malungs finnmark: Arne Nordengren, Fall Emanuel och Fall Fredrik Olsson samt Valfrid Skålberg.

Arne Nordengren, Anders Rosén och Göte "Bendel" Hultgren vid Rimäkk, ca 1971-72. I bakgrunden skymtar vad som då återstod av Lejsme Pers stuga. Foto: Hans Bohm.